

LEZING THOMAS RAU

Op de opening van

WOVEN SKIN, EEN KUNSTWERK VAN CLAUDY JONGSTRA

14 mei 2018, Oude Suikerfabriek, Groningen.

De opname is soms slecht verstaanbaar, en wat Rau op filmpjes en op de PowerPoint tijdens zijn lezing liet zien, gaat verloren. Toch blijft er een zeer belangwekkend verhaal over, een paar afbeeldingen die me onmisbaar leken heb ik kunnen toevoegen en meer over zijn visionaire ideeën is te vinden op internet.

Hij begon met te zeggen dat niemand in de toekomst kan kijken. Maar dat kunst in dit verband belangrijk is, omdat kunst een stukje toekomst zichtbaar maakt. In zijn boek *De verzegelde tijd* zegt de cineast Andrei Tarkovski hierover:

Men hoeft enkel de meesterwerken te beschouwen en doordrongen te raken van hun sterkende en geheimzinnige kracht om hun listige en heilige zin te onderkennen [...]. Ze definiëren, hyperboliseren en vervormen de dialectische kiem van het gevaar dat de samenleving bedreigt, en zijn bijna altijd de voorbodes van het botsen van het oude en het nieuwe.

Toen volgde een filmpje uit de oude doos, waarin een bandje een lied speelde van ene Cohen dat waarschijnlijk te maken had met het overschakelen van kolen op aardgas. Want daar ging Rau op door:

Eerst hebben we er zeven jaar over gedaan om over te schakelen van kolen op aardgas. En dat is gelukt, omdat er een businessmodel was vanuit de overheid. En nu willen we geen gas meer, en dat duurt 50 jaar, want er is geen businessmodel. Dus een businessmodel is cruciaal voor daadwerkelijke transformatie.

We hebben de neiging om op de actuele dingen te acteren, en niet op de urgente dingen. Maar als de urgente dingen actueel worden, dan is het al te laat. Nou, daar weet u alles van. Maar om op de urgente dingen te kunnen acteren, moeten we uit vrijheid acteren, uit inzicht. En dat is iets heel anders dan op de actualiteit te acteren.

Ik denk dat duurzaamheid een van de allergrootste problemen van de eeuw wordt, en ik vind het heel erg jammer dat we daar zo druk mee bezig zijn, om duurzaamheid zoals we dat nu doen, te optimaliseren binnen het systeem. Want we moeten ons toch serieus afvragen: is dit systeem de moeite waard om te *optimaliseren*, of moeten we het *transformeren*? En als we het moeten transformeren, is het dan niet zonde van de tijd en van het geld wat we nu aan het doen zijn? Ik wil u daar een voorbeeld van geven. We hebben het klimaatakkoord gehad in Parijs...iedereen hartstikke blij. U weet, er is weer een nieuw klimaatakkoord in de maak, en in het voortraject daarvan werd mij gevraagd: 'Wat vindt u hier nou van? Wat hoop u dat eruit komt?' En ik zei: 'Mevrouw, ik vrees het allerergste.' 'Ja, maar wat denkt u dan?' vroeg ze. 'Ik vrees het akkoord.' Ze keek me wat geshockeerd aan. 'Want in een akkoord spreek je af wat mogelijk is. En vrije wezens spreken af wat nodig is.'

Moet u zich voorstellen: ik had in die tijd een wat moeilijke relatie met mijn partner. Ze zei: Jongen, als je niks bedenkt, dan ga ik deze relatie beëindigen, dan ga ik weg. En toen heb ik op een zondagmiddag een stuk papier genomen, en ik heb opgeschreven een contract: Sabine, - ze heet Sabine - ik ga deze relatie redden, ik ga het volgende doen. Ik stop in 2031 met roken, in 2044 met drinken, en vanaf 2055 zal ik 87% van mijn buitenechtelijke relaties verbreken. Dan wéét u toch: die meid gaat weg. Natuurlijk! Dus er was maar één kans: we zijn gaan trouwen ☺.

Dit heeft de mensheid in Parijs met deze aarde afgesproken. Wij denken de relatie met de aarde aan te kunnen sturen. Dat hebben we te danken aan het antropocentrisch wereldbeeld. Daar kom ik later op terug. Laten we even kijken waar we zijn. We zijn gast op aarde:

Earthrise. Foto vanuit de Apollo 8, 24 december 1968.

Na deze foto zijn alle milieubewegingen ontstaan. Op kerstavond 1968 drong in de mensheid het besef door: wacht eens even, we zijn gast op deze aarde. We zijn geen gastheer, of gastvrouw. En als we ergens te gast zijn, dan is het heel interessant om te weten: hoe tikt (? dit verstond ik -W) dan die plek, hoe tikt die plek waar we te gast zijn? En de aarde, de grootste monopolist die er is voor zover ik weet, is een gesloten systeem. Wat we hebben hebben we, en wat we niet hebben hebben we niet. En het interessante is: schaarste bestaat helemaal niet. Schaarste in een gesloten systeem bestaat niet, want alles in een gesloten systeem is gelimiteerd. Vindt u bijvoorbeeld dat we schaarste hebben aan van Goghs? Of aan Rembrandts? Nee. Dat is een limited edition. En alles op deze aarde is een limited edition. En alles is tijdelijk. Dat wij er tijdelijk zijn weten we wel. Maar alles: de suikerfabriek, de laptop, de auto, de bank, niets is permanent op deze aarde. Dus alle behoeftes die wij proberen te bevredigen zijn altijd van tijdelijke aard. Dus vastgoed bestaat helemaal niet. Vastgoed is losgoed. Alles is tijdelijk. Maar als u er allemaal niet meer bent, wordt iedereen na u geconfronteerd met het feit dat u er bent geweest. *Dus alles is tijdelijk, maar de consequenties van tijdelijkheid, die zijn permanent.* We moeten dus over de permanente consequenties van tijdelijkheid nadenken. En dat betekent eigenlijk niet nadenken, maar voorddenken. In Cairo is een nieuwe partij, Leefbaar Cairo, en die zegt (over de piramiden - W): 'Wie heeft in Allah's naam die bouwvergunning verstrekt?' Zij worden al drieënhalf duizend jaar geconfronteerd met de permanente consequentie van tijdelijkheid.

Laten we nu naar drie businessmodellen kijken die u kent en waar u misschien dagelijks mee te maken hebt. Eentje is: macht en verantwoordelijkheid maximaal separeren. Weet u hoeveel (onverstaanbaar - W) ze dit jaar hebben gewisseld? Niet één! Ze hebben niet eens een taxi! Dus je kunt in dit systeem dat wij proberen te verduurzamen, de grootste worden door niks te hebben. Dat betekent dat we macht en verantwoordelijkheid helemaal uit elkaar hebben gehaald. Dus er is iemand die macht heeft, en er is totaal iemand anders die de verantwoordelijkheid daarvoor neemt. Ik geef u een ander voorbeeld: Air B&B. Hoeveel lakens hebben zij vanochtend verschoond? Niet één. Zij zijn het grootste hotelbedrijf ter wereld, en zij hebben niet eens een hotelkamer.

En deze kent u ook: als de service gratis is, dan is er nog maar één mogelijkheid: dat de klant zelf het product is! Ik begrijp die hele ophef rond Facebook ook niet. Het was toch volstrekt helder wat de plannen waren? En nu ineens wordt het urgent en actueel, en nu is het te laat! (knip in geluid - W)

Alles wat je hier om je heen ziet, in deze ruimte, is te danken aan, of het resultaat van een businessmodel. Dus de realiteit om ons heen is de optelsom van alle permanente consequenties van tijdelijke businessmodellen. Dus kun je ook zeggen: Als we deze realiteit willen veranderen, dames en heren, dan moeten we de businessmodellen veranderen. We moeten langs de weg van financiële actie transformatie gaan faciliteren. Dan gaan we daadwerkelijk in de versnelling. Ik wil u zeven stappen tonen langs welke we daar kunnen komen: Van eigen-dom naar eigen-slim.

Stap 1 Product wordt service. Want dan breng je macht en verantwoordelijkheid bij elkaar. De producent wordt dan verantwoordelijk voor de permanente consequenties van zijn beslissing. Hoe dat werkt? Hier ziet u Schiphol. We hebben daar acht jaar geleden (onverstaanbaar) service geïntroduceerd. En daar hangt nu een lamp die u in geen één catalogus van Philips zult vinden. Waarom? Zij moesten 15 jaar licht leveren. En normaalgesproken gaat zo'n lamp na zes jaar stuk. En ineens hebben zij een lamp die 15 jaar meegaat. Want zij willen niet geconfronteerd worden met de permanente consequenties van hun eigen beslissing! Dus als het product de service wordt, dan brengen we macht en verantwoordelijkheid bij elkaar. Dit is de allereerste kleine stap.

Stap 2 We gaan nu naar afval. Wat is eigenlijk afval? *Afval (waste) is grondstof die zijn identiteit heeft verloren.* De afvalverbranding is het eindstation van alles. Weet u wat de officiële, wettelijke naam van de afvalverbranding in Nederland is: het thermisch recyclingproces. En weet u welke energie we winnen uit het thermisch recyclingproces? De groene stroom! De groene energie! Welkom in de eeuw van de duurzaamheid! Dus we hebben de groene stroom te danken aan het feit dat we limited editions finaal kwijtraken in een grondstoffencrematorium. Dit is wat het is!

Dus wij hebben gedacht: als afval een grondstof is die in de anonimiteit is gekomen, laten we dan alle limited editions een paspoort geven. Want als je een paspoort hebt dan heb je rechten, dan heb je identiteit. En als je identiteit hebt, ga je nooit meer verloren. Dus we hebben 8 jaar geleden het materialenpaspoort voor *gebouwen* geïntroduceerd, en hebben voor alle gebouwen opgeschreven welk materiaal erin zat; zoveel hout, zoveel dit, zoveel dat, komt daar-en-daar vandaan. Want we wilden een atlas hebben van alle limited editions. Wij vonden het een goed idee. Maar als je een goed idee hebt, ben je zelf de beperkende factor, dus we hebben geprobeerd onszelf te elimineren door andere voorbeelden te zoeken.

De oppervlakte van de aarde, voor wie het nog niet weet, is ook gelimiteerd. Je kunt 'm zelfs gaan berekenen. En daar hebben we het kadaster voor. Want de Nederlander had geen zin om 's morgens om tien uur uit zijn bed gebeld te worden door de rijdende rechter, met de mededeling: 'Meneer u moet dat hekje vijf centimeter naar links verplaatsen. Daarvoor hebben wij het kadaster bedacht. Het kadaster documenteert de begrensdheid van de oppervlakte van Nederland. Daar wordt precies opgeschreven in wiens bezit, in wiens tijdelijk bezit dit stukje grond is. For the time being. Want morgen kan het weer anders zijn. Wij hebben gezegd: dan gaan wij het kadaster voor materialen maken, het madaster. *En het madaster elimineert 100% waste. Want als alles een gedocumenteerde identiteit heeft, bestaat er helemaal geen waste.* Dus dit hebben we het afgelopen jaar geïntroduceerd, en ik wil u in een filmpje even laten zien wat eruit is gekomen.

(In het filmpje komt bovenstaande gedachtegang terug. Waardeloos wordt waardevol. Een huis bestaat uit geïdentificeerde onderdelen (madaster) die weer voor iets anders gebruikt kunnen worden als het huis niet meer nodig is. Circulairiteit: use, recreate. Alles behoudt zijn identiteit en waarde).

Iedere Nederlander kan voor 29,95 zijn huis in het madaster zetten, met een materialenpaspoort, en eind van de maand kan hij zelfs de monetaire waarde van de materialen laten monitoren via dit platform, om te weten wat de waarde van de materialen in zijn huis op dat moment is. Maar ik wil u een ander voorbeeld geven waarom opschrijven zo belangrijk is. U bent deelgenoot van het meest waardeloze businessmodel ever. Want wat is het meest waardeloze businessmodel dat ooit is vertoond? Als ik u zou vragen wat het meest waardevolle in uw leven is, dan zouden de meesten van u zeggen: dat zijn mijn kinderen. En is er één van u die op het moment suprême, het moment waarop u seks heeft en denkt: nu zou het kunnen gebeuren, dat u dan zou zeggen: ho ho, ik moet éérst even uitrekenen wat die goser me gaat kosten, wacht even, ik ben zo terug. En dan kijkt u naar buiten en u ziet dat het volle maan is; dus o, het wordt een meisje, dat is plus 30%. Dus we beginnen aan het meest waardevolle in ons leven zonder over de investering na te denken. Ook al belt u op het moment supreme de Triodosbank: u zult er géén krediet voor krijgen.

Is er iemand die op deze investering afschrijft? Niemand? En hoeveel rendement maakt u op deze investering? Geen? Dus u ziet: we zijn deelgenoot van het meest waardeloze businessmodel om

het meest waardevolle in ons leven te faciliteren. We schrijven niet af, maar we schrijven op: De laatste verjaardag met oma, de eerste fietstocht, ze is de eerste nacht niet thuis geweest... Dus we schrijven dingen op als ze waardevol zijn, en we schrijven dingen af als we denken dat ze waardeloos zijn. Maar in een gesloten systeem is alles waardevol. Waardeloosheid bestaat helemaal niet! U ziet, we hebben het ene misverstand na het andere. Dus we moeten dingen op- ipv. afschrijven, in dit geval door te documenteren.

We hebben dit opgezet voor gebouwen, en we zijn nu door Rijkswaterstaat gevraagd om een madaster voor infrastructuur op te richten. Dus binnenkort zijn alle infrastructurele projecten in Nederland gedocumenteerd met de limited editions in dit platform.

Stap drie. Nu is er die identiteit, maar nu willen we natuurlijk ook die identiteit behouden die we gedocumenteerd hebben. Dus wat we ook gaan bedenken, het moet als een depot voor materialen ontworpen zijn. Dus moeten we voor-denken: *als niemand dit product meer nodig heeft, hoe moeten we het dan in elkaar zetten zodat we er achteraf ook alle waarden weer uit kunnen halen?* Dit is een volledig ander ontwerpproces, en niet een beetje circulair, culinair, ordinair... het is een fundamentele verandering.

Ook bij oude gebouwen als (onverstaanbaar) kunnen we achteraf dingen opschrijven; we inventariseren dan de waarden die aanwezig zijn, om te voorkomen dat het waste wordt. Van dit gebouw hebben we alles opgeschreven, en we hebben 92 % van alle materialen terug laten komen in het nieuwe ontwerp. Want het was opgeschreven. Dus kon men zeggen: wacht eens even, we hebben hier ongelooflijk veel waarde. Laten we die waarde activeren.

Dit wordt het nieuwe gebouw van de Triodosbank. Vier weken geleden is de eerste paal gezet. Dit wordt het eerste gebouw ter wereld waar we dagelijks de monetaire waarde van de materialen in het gebouw gaan monitoren. We willen dus iedere dag weten wat eigenlijk de waarde is van de materialen in dit gebouw. Want we hebben dit gebouw te danken aan de limited editions die we tijdelijk mogen gebruiken ten dienste van dit bouwwerk.

Macron in Parijs zegt dat hij een holistische gebiedsontwikkeling wil. In het westen van Parijs komt er een gigantische gebiedsontwikkeling langs alle aspecten die ik heb genoemd.

We gaan naar *stap 4. Als alles tijdelijk is, en we ontwerpen naar tijdelijkheid, waarom willen we dan nog materialen bezitten?* Want ik heb toch die stalen kolom alleen maar zo lang nodig als dat hij hier staat? Er komt een moment, dan gaat die kolom weg. Dus dan kunnen we net zo goed zeggen: Materiaal wordt service! En dat betekent, dat is een heel complex plaatje: we gaan die hele keten anders organiseren. We gaan het eigendom van de materialen niet aan het einde van de keten organiseren, waar iedereen (onverstaanbaar-W) gevraagd is, we gaan dat helemaal naar links (aan het begin-W) organiseren. Dus de mensen van het land, waar de grondstoffen vandaan komen, die worden eigenaar van die materialen. En die gaan die materialen uitlenen aan de wereld. En die maken afspraken: als je het niet meer nodig hebt dan komt het gewoon weer terug. Dus we hebben in voorwaartse richting een value creation chain, en in terugwaartse richting een value sustain chain. Dus òf materiaal zit ergens in de voorwaartse richting, of in de terugwaartse richting, maar het gaat nooit meer verloren. Denkt u aan een grote bibliotheek: of de boeken staan in de rekken, of ze worden ergens gelezen, en als ze gelezen zijn dan komen ze gewoon weer terug in het rek.

Dit model heeft natuurlijk een grote impact op ontwikkelingslanden, daar zijn we natuurlijk niet zo in geïnteresseerd (die leveren veel grondstoffen? -W). Maar in Alaska hebben ze het Permanent Divident Fonds; zij hebben in 1974 die stap gemaakt. Ze hebben gezegd: wacht even, die inkomsten van die licentie van die olie, dat is niet van de overheid, dat is van ons burgers. Dus ze hebben een fonds opgezet, en iedere burger van Alaska krijgt per jaar een dividend uitgekeerd uit dat fonds! Want hij of zij is tijdelijk mede eigenaar van die grondstoffen.

Stap 5. Als materialen service is, dan is land dat toch zeker ook? *Land as a service. Want waarom zou je perse land willen bezitten?* Je wilt toch alleen maar de zekerheid hebben dat je grond mag gebruiken zolang je huis erop staat? U kent allemaal het Friese beklemdrecht; Olaf Derksen, 1537, die is naar de rechter gegaan, en die rechter heeft gezegd: zolang die grond onder je huis beklemd is, hebben jullie recht op die grond.

Dus we zijn nu samen met de gemeente Leeuwarden - de burgemeester is helaas al weg, dus die kan deze pluim niet meer meenemen - begonnen om een (onverstaanbaar)fonds op te bouwen, om grond van de mensen terug te kopen en dit weer terug te brengen in het publieke domein. Waarom zou je grond willen privatiseren? En ziet u, wij gaan de grond vergoeden, de mensen krijgen

geld, en met dat geld kunnen we alle huizen in Nederland met 25 en 30 k (?) energieneutraal maken. We gaan het dode kapitaal van de grond reactiveren, en met dat geld gaan we de opstallen, de gebouwen op die grond energieneutraal maken. U zult daar deze zomer nog meer van horen.

Stap 6. We hebben de afgelopen eeuw van Europa een puinhoop gemaakt. Ik hoop niet dat dit deze eeuw weer gebeurt. Er is een privépersoon geweest die een brief heeft geschreven aan president Roosevelt. Hij schreef: Mister president, er zijn al zoveel verschrikkelijke dingen gebeurt, in de anonimiteit; wordt het geen tijd om de rechten van de mens te schrijven? Waardoor je als mens, waar je ook bent, altijd basisrechten hebt. In 1948 zijn deze rechten van de mens door de Verenigde Naties aangenomen als de Universele Rechten van de Mens.

Maar als wij ons bestaan te danken hebben aan alles wat er is, dan zou toch alles wat er is ook rechten moeten hebben? Dus wij hebben de *Universele Rechten van de Materialen* geschreven. Want als de mensen recht hebben op soevereiniteit, dan heeft materiaal misschien wel recht op puurheid. Op 10 december bestaan de Mensenrechten 70 jaar, en het plan is om op die datum de Universele Rechten van Materialen aan de Verenigde Naties aan te bieden.

Stap 7. We hebben nog één stap te gaan, deze afbeelding heb ik er snel nog even ingefietst. Hier ziet u het waddenzeeceentrum. U weet, bij Lauwershof komt een waddenzeeceentrum in het kader van het Werelderfgoed. Wij hebben meegedaan aan de prijsvraag, maar hebben helaas niet gewonnen. Al de wetmatigheden waar ik u van het verteld zijn in dit ontwerp verwerkt. U ziet het staan middenin het water. Alles zit erin; de rechten, de servicegedachte, de depotgedachte, alles is uit elkaar te halen, het tijdelijke karakter...Hier ziet u daar de uitkomst van, een gebouw dat middenin de Waddenzee staat, en waarin ook de kosmologische wetmatigheden tot uitdrukking komen. Want de wereld heeft het aan de kosmologische wetmatigheden te danken dat er getijden zijn. En zonder getijden geen Waddenzee.

We gaan afronden. En dat wil ik ook doen met een kunstwerk. U ziet hier Marina Abramovic in het kunstwerk: *The artist is present.*

Afbeeldingen van de ontmoeting van Marina Abramovic met Ulay, die jarenlang haar levens- en performancepartner is geweest.

*(Voor deze performance *The Artist is Present* (2010) zat Abramovic 736 uur en 30 minuten [drie maanden lang zes dagen per week gedurende de openingstijden en zonder (plas)pauze] in het atrium van het Museum of Modern Art in New York, op dezelfde plek, dezelfde stoel. Mensen konden één voor één tegenover haar gaan zitten, zo lang als ze zelf wilden. Ze mochten haar aankijken, maar het was niet de bedoeling dat er woorden of aanrakingen uitgewisseld werden. Op de eerste dag kwam de Duitse kunstenaar Ulay tegenover haar zitten. Zij zijn 12 jaar lang een beroemd en onafscheidelijk performeduo geweest, en hadden een hartstochtelijke liefdesrelatie. In 1988 kwam het tot een breuk tussen hen op de Chinese muur, waarop ze vanaf tegenovergestelde kanten naar elkaar toe waren gelopen. Daarna hebben ze elkaar de tussenliggende 22 jaar niet gezien. En nu kijken ze elkaar opnieuw aan, Abramovic's ogen vullen zich met tranen, Ulay knikt haar twee keer toe, waarbij hij even zijn ogen sluit. Abramovic blijft kijken....dan komt zij naar voren en legt haar handen op tafel, reikend naar Ulay. Ulay glimlacht bevrijd, en pakt haar handen vast. Als zij haar handen weer terugtrekt, staat Ulay op en gaat weg. zij droogt haar tranen en gaat verder met haar performancewerk –W).*

Thomas Rau: De bezoekers hadden dagenlang in de rij gestaan om even bij haar te kunnen zitten. Want zij was de gastvrouw, en de bezoeker was de gast. Die verhouding was volstrekt helder. Iedereen maakte er iets anders van, sommigen stonden snel weer op, anderen zaten wel tien minuten. Dat gebeurde duizenden keren. Tot die ene keer, toen die man kwam. We weten allemaal wie dat is, daar gaat het nu niet om. Maar kijkt u eens hoe hij gaat zitten. Hoe hij zijn benen strekt. Hoe ongelooflijk comfortabel hij is (is dat zo?-W) en wat met haar gebeurt...(Hij toont het beroemde

filmfragment, te zien op youtube, waarin Ulay komt zitten en zich hun ontmoeting zonder woorden afspeelt).

Kijk. Waarom laat ik u dit filmpje zien? Zij was gastvrouw. De bezoeker was gast. De relatie was volstrekt helder. En dan komt deze man opdagen. En dan, in de ontmoeting met deze man, realiseert zij zich; maar wacht eens even...in de ontmoeting met deze man ben ik de gast. En hij is de gastheer! De rollen zijn omgedraaid! En wat gebeurt er? Ze wordt super oncomfortabel. En ze wordt zo lang oncomfortabel tot zij zich uiteindelijk realiseert dat de rollen zijn omgedraaid, ze dit gaat accepteren, en hem haar handen reikt. Dan begint ze heel langzaam te kalmeren, en ze wordt gewoon weer comfortabel.

Ik laat u dit zien omdat ik denk dat wij met z'n allen haar zijn.

Als wij op het punt komen dat we ons realiseren dat alles precies anders is dan wij denken, dan wordt het super oncomfortabel. En dat is wat wij met haar, en ook met elkaar, gemeen hebben. In vrijheid kunnen we hier een einde aan maken. Want we zijn natuurlijk geen mensen op een spirituele reis, maar spirituele wezens op een menselijke reis! Ook dit is precies omgekeerd! En dan kunt u zich afvragen: waar gaat dit nu allemaal naartoe?

O ja, we krijgen eerst nog even deze: dit zijn de 17 SDG's (Sustainable Development Goals – W) die zijn helemaal hot, dat moet u echt onthouden...ik was laatst bij de verenigde Naties, en ze vroegen aan mij: Thomas, wat vind u daar nou van? Ik zeg: Briljant idee. Wat een hoogstandje om dit voor elkaar te krijgen. En toen vroegen ze: Ja, maar denkt u ook dat het werkt? En ik zei: Nee, natuurlijk niet! Want het zijn er 17! Weet u nog hoe u zich voelde toen u 17 was? Geen sigaretten kopen, geen alcohol, geen stembus, niet naar de volwassen films gaan...dus je deed net niet mee! Je hebt 18 STG's nodig om volwassen te zijn! Om mee te kunnen draaien in deze maatschappij. Ik heb hen de 18^e gegeven, en die gaat over de nieuwe beschaving. En die gaat over de nieuwe relatie tussen de aarde en de mensheid.

En weet u nog, Copernicus, die keek naar boven en hij kreeg zo'n raar gevoel over die zon en die aarde en de katholieke kerk, en hij dacht hoe zit dat nou allemaal..maar hij had er geen bewijs voor. Maar in 1610 krijgt Galileo Galilei een enorme toeter voor zijn verjaardag, en die kijkt ook zo naar boven en die zegt: Oooh...dit klopt helemaal niet! Niet de zon draait om de aarde, de aarde draait om de zon! Het is precies omgekeerd! Dus hij pakt zijn smartphone, en stuurt de paus een sms: Johannes, ophouden met dat fakenews! Het is gewoon niet waar! De katholieke kerk heeft 350 jaar nodig gehad, tot 1992, om te accepteren niet dat Galileo Galilei gelijk had, maar dat de realiteit is zoals de realiteit is, en niet zoals de kerk denkt! *Dus we moeten afstand doen van het antropocentrisch wereldbeeld.* Dat is een groot misverstand.

En dan komen we bij het allerlaatste, dan komen we naar een nieuw relatiemodel. We zien hier de driegeleding: Vrij geesteslevenn cultuur, rechtsleven en economisch leven. Vrijheid, gelijkheid, broederlijkheid, de leuze van de Franse Revolutie.

Op het onderste niveau: het kapitaal voor duurzaamheid is geld. Dat gaat over geld, investering, product. Bij circulariteit gaat het niet over informatie, maar over over kennis. En het kapitaal van circulariteit is communicatie. We moeten andere afspraken met elkaar maken. We moeten elkaar verantwoordelijk stellen voor de dingen die we doen, en dat betekent we gaan een nieuwe (onverstaanbaar). En die derde laag is die van de transformatie. Hier gaat het over wijsheid, en over respect. Respect dat ons zijn überhaupt mogelijk maakt. Dit is de nieuwe relatie. En die kun je alleen met elkaar afspreken als je een vrijdenkend wezen bent. Dat betekent dat we alles in de economie kunnen organiseren. Dat alles voor iedereen beschikbaar is, dat we alles met iedereen gaan delen, en dat iedereen in vrijheid de tijdelijke verantwoordelijkheid neemt zolang iets in zijn of haar bezit is. Want bezit is dan tijdelijk, en eigendom is voorbij.

En dan ga ik afsluiten met het kunstwerk van Claudia. Wat je daar duidelijk voelt: we moeten de ziel weten te raken. En onze ziel wordt geraakt als we naar het kunstwerk van Claudia kijken. En als je geraakt wordt, dan sta je open voor veranderingsprocesssen, voor transformatie. We moeten in overdrachtelijke zin niet de economie veranderen. Maar we moeten de ziel van de economie veranderen. Dank u wel.

Uitgeschreven door Wil Uitgeest.

